

Забезпечення національної безпеки

УДК 351.746.1

І.С. Романченко, В.Ю. Богданович, І.Ю. Свида, А.Л. Висідалко

Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Київ

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗУСИЛЬ СУБ'ЄКТІВ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ВИЯВЛЕНИХ ЗАГРОЗ БЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛОВИХ МЕТОДІВ

Запропоновано спосіб інтеграції зусиль суб'єктів системи забезпечення національної безпеки для нейтралізації виявлених загроз національним інтересам без застосування силових методів.

Ключові слова: національні інтереси, національна безпека, загроза, завдання суб'єктам системи забезпечення національної безпеки.

Вступ

Постановка проблеми. Стаття присвячена проблемі підвищення ефективності функціонування системи забезпечення національної безпеки в умовах дії різного роду небезпек та загроз. Дана проблема обумовлена нерозробленістю науково-методичного апарату обґрунтування завдань для окремих суб'єктів системи при їх сумісному залученні до усунення або нейтралізації загроз національним інтересам в умовах проголошеного позаблокового статусу держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В [1] зазначається, що Україна, як і більшість інших країн світу, складає іспит на життєздатність і спроможність вибрати свою модель розвитку, адекватну власним можливостям та амбіціям. У перші роки незалежності ми з гордістю і надією говорили про те, що в нашій державі прекрасні стартові можливості для економічного та соціального розвитку – високоосвічене суспільство, захоплене ідеєю побудови сильної модерної України, сучасна індустрія, прекрасна земля, розвинута наука і культура. А через два десятиліття незалежності ми все частіше говоримо про інше – гуманітарну кризу [2] та стратегічне економічне відставання у своєму розвитку. Причини кризи носять глибинний характер – це і неререформованість країни, неефективність «старої пострадянської економіки», внутрішні конфлікти, неузгоджена зовнішня політика, а також деструктивні впливи глобальних кризових процесів, нейтралізувати які владні структури виявилися неспроможними. Україна зупинилася у своєму розвитку, а наші сусіди значно просунулися вперед у системних перетвореннях, необхідних для забезпечення конкурентоспроможності і безпеки своїх країн.

У [3] розглянуті теоретичні основи формування, легітимізації та реалізації національних інте-

ресів, означені проблеми їх захисту, але в роботі не розглянутий науково-методичний апарат обґрунтування необхідних сил та засобів для їх захисту, не наведені методи та методики, які можна було б використати для оцінювання рівня та характеру загроз реалізації національним інтересам.

У [4] концептуально викладено підхід до розподілу праці в структурах безпеки та оборони, який передбачає необхідність розподілу завдань і ресурсів для забезпечення національної безпеки, але в роботі не наводиться методичний апарат, який можна використовувати для розподілу завдань та обґрунтування необхідних для їх виконання сил та засобів.

У [5] запропоновано метод обґрунтування завдань щодо безпекового супроводу реалізації національних інтересів у системі забезпечення національної безпеки. Згідно методу виявлене в ході моніторингу зростання небезпеки (загрози) реалізації національних інтересів передбачається усувати або нейтралізувати сумісними зусиллями суб'єктів системи забезпечення національної безпеки без застосування силових методів і засобів, а у разі їх неефективності, для усунення або нейтралізації виявленої небезпеки (загрози) обґрунтовувати завдання відповідним суб'єктам для використання силових методів і засобів. Але сама процедура обґрунтування завдань не наводиться.

Невирішена раніше проблема. У наведених публікаціях та інших наукових працях, з якими змогли ознайомитися автори, не розглянута методологія обґрунтування завдань для суб'єктів системи забезпечення національної безпеки, що залучаються до сумісної протидії загрозам реалізації національних інтересів.

Метою даної статті є розробка рекомендацій щодо інтеграції зусиль суб'єктів системи забезпечення національної безпеки для нейтралізації виявлених загроз без застосування силових методів.

Викладення основного матеріалу

Успішне подолання кризових явищ, у яких опинилася Україна, можливе за умов [1]:

забезпечення високого рівня і якості життя українського суспільства як «суспільства середнього класу»;

реалізації мрії українців про сильну, справедливу й консолідовану демократичну республіку;

входження в число провідної «двадцятки» світу на правах сучасної держави з конкурентною економікою XXI століття;

реалізації європейського вибору.

Реформи «нової хвилі» стануть основою для досягнення історичного консенсусу на шляху утвердження України як сучасної демократичної республіки. У цих умовах країні потрібні безпека, нові можливості для розвитку, інвестиції й технології.

Опанування нових ринків для наших виробників і експортерів необхідно розглядати як системоутворювальний чинник розвитку національної економіки, а отже, й пріоритетне завдання української зовнішньої політики. У зв'язку з цим головним завданням безпекової політики має стати захист національних інтересів у світі, що змінюється.

Основними інструментами в реалізації цих завдань мають стати:

політика позаблоковості;

використання гарантій безпеки, наданих Україні за добровільну відмову від ядерної зброї;

взаємовигідне стратегічне партнерство;

ефективна співпраця з міжнародними організаціями та союзами на основі балансу інтересів;

участь у створенні нової системи колективної безпеки в європейському просторі і ін.

Політика позаблоковості та умова достатньої обороноздатності вимагають від нас швидких і рішучих дій щодо розвитку сектору безпеки [1]. Фінансування українського сектору безпеки у розрахунку на 1 співробітника у 3 рази менше, ніж у Російській Федерації, і на порядок нижче, ніж у країнах НАТО.

Збройні Сили України обмежено готові до виконання завдань за призначенням. Озброєння та військова техніка морально і фізично застаріли, недостатньо фінансується проведення бойової підготовки.

Необхідні термінові заходи. Серед них:

відновлення ролі Ради національної безпеки і оборони України як центру ви-

роблення політики перетворень у цьому секторі;

зміна підходів до бюджетної політики у сфері національної безпеки і оборони, впровадження передового досвіду провідних європейських держав у цій галузі.

Збройні Сили повинні бути адекватними сучасним викликам і загрозам. Слід сформувати чітку програму підготовки Об'єднаних сил швидкого реагування до виконання завдань за призначенням. Саме на розвитку цих Сил мають бути сконцентровані зусилля, фінансові, матеріальні та інші ресурси. Нам потрібні потужні Збройні Сили, розвідувальні і контррозвідувальні органи, здатні захистити суспільство і державу від будь-яких зовнішніх посягань. Маємо забезпечити необхідний рівень обороноздатності, можливість співпраці в цій сфері з європейськими й атлантичними структурами [1].

Досвід забезпечення національної безпеки нейтральних держав показує [4], що протидія загрозам воєнного характеру виглядає найбільш результативною, якщо вона здійснюється сумісними зусиллями силових структур, відомствами, що здійснюють зовнішньополітичну та економічну діяльність, спецслужбами та лобіюється в інформаційному просторі засобами масової інформації, а також забезпечується проведенням спеціальних інформаційних операцій і т.ін. Концептуально цей напрям протидії загрозам воєнного характеру розглянуто в [5]. Більш детальний розгляд даного напрямку для умов України потребує розробки методичних рекомендацій щодо інтеграції зусиль суб'єктів системи забезпечення національної безпеки для нейтралізації виявлених загроз без застосування силових методів.

Процедуру обґрунтування завдань розглянемо на гіпотетичному прикладі усунення або нейтралізації загроз воєнного характеру з боку евентуального противника. Для наглядності трирівнева ієрархія оцінювання рівня воєнної небезпеки містить політичну (S_p), економічну (S_e), воєнну (S_v) і інформаційну (S_i) сфери (рис. 1).

Рис. 1. Гіпотетичний приклад оцінювання рівня воєнної небезпеки

У виділених сферах вибрані такі показники воєнної безпеки:

для сфери S_p : f_{p1} – спроби втручання у внутрішні справи держави; f_{p2} – підтримка радикально налаштованих націоналістських рухів; f_{p3} – фінансування недержавних центрів, що компроментують вище політичне керівництво держави;

для сфери S_e : f_{e1} – нав'язування умов надання кредитів; f_{e2} – введення квот на деякі види експортної продукції;

для сфери S_v : f_{v1} – проведення військових навчань поблизу кордонів України; f_{v2} – розміщення поблизу кордонів баз ПРО; f_{v3} – посилення розвідки території з допомогою літаків дальнього радіолокаційного спостереження;

для сфери S_i : f_{i1} – проведення спеціальних інформаційних операцій проти вищого воєнополітичного керівництва; f_{i2} – дискредитація в засобах масової інформації і в Інтернет офіцерського складу Збройних сил; f_{i3} – розпалювання міжнаціональної ворожнечі серед особового складу Збройних сил.

Припустимо, що при реалізації національних інтересів в ході моніторингу виявлено зростання рівня воєнної безпеки на величину $\Delta K(t)$ [6], що по результатам прогнозування знижує очікувану ефективність реалізації національних інтересів нижче порогового (допустимого) рівня (рис. 2). Результати експертного оцінювання пріоритетів сфер і показників по 9-ти бальним шкалам [7] показані на рис. 1 в дужках.

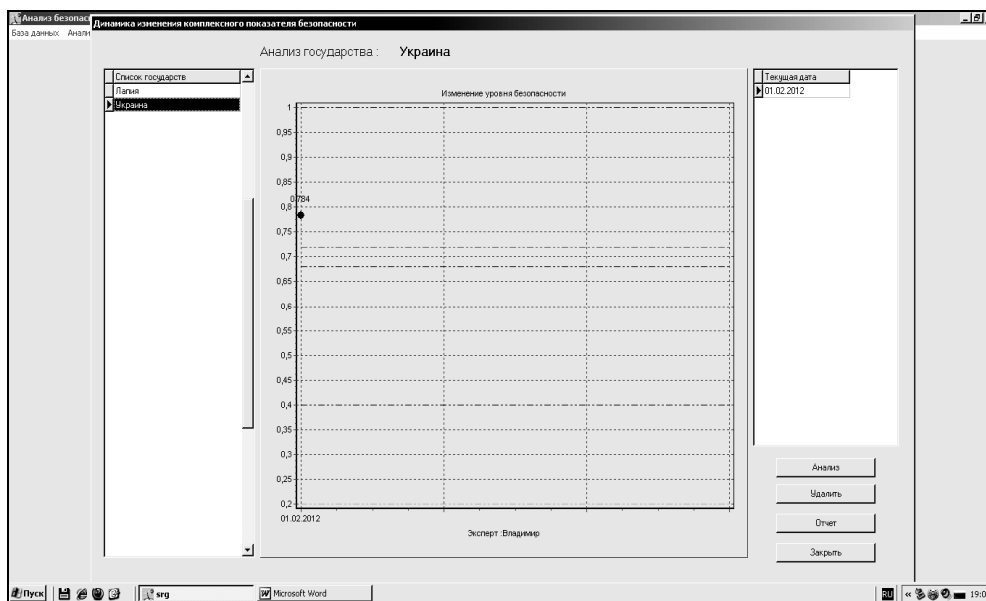

Рис. 2. Оцінений рівень воєнної безпеки за допомогою моделі М7 (гіпотетичний приклад, $K(t) = 0,784$)

Нейтралізація виявленого зростання рівня воєнної безпеки можлива або шляхом адекватного нарощування можливостей воєнної сфери, або шляхом реалізації несилових заходів [5].

Для врахування вимог чинного законодавства [8, 9], у якому серед основних принципів зовнішньої політики визначені своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам та вирішення міжнародних спорів мирними засобами, необхідно, по-перше, визначити величину необхідного «нейтралізаційного» зсуву виявленого зростання рівня воєнної безпеки; по друге, визначити суб'єкти системи забезпечення національної безпеки, які доцільно залучити до сумісної нейтралізації виявленого зростання рівня воєнної безпеки; по-третє, визначити необхідний внесок кожного суб'єкта у формування необхідного «нейтралізаційного» зсуву.

Згідно [5], потрібний «нейтралізаційний» зсув при вибраному пороговому рівні воєнної безпеки $K_{пор} = 0,68$ складає

$$\begin{aligned} \Delta K_n(t) &= \Delta K(t) + 0,1\Delta K(t) = \\ &= (0,784 - 0,68) + 0,0104 = 0,1144. \end{aligned} \quad (1)$$

До планування потрібного «нейтралізаційного» зсуву доцільно залучити суб'єкти системи забезпечення національної безпеки (далі Суб'єкти), що опікуються політичною, економічною та інформаційною сферами.

Проведемо оцінку можливостей кожного Суб'єкта щодо нейтралізації воєнної безпеки в метриці моделі М7 (тобто при тих же пріоритетах вибраних сфер).

Почергово у кожній із вибраних для планування потрібного «нейтралізаційного» зсуву сфер зменшуємо найбільший пріоритет показника на одну градацію шкали, залишаючи незмінними решту показників інших сфер, з допомогою моделі М7 розраховуємо мож-

ливості даної сфери щодо формування потрібного «нейтралізаційного» зсуву (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка можливостей щодо формування потрібного «нейтралізаційного» зсуву

Сфера	Показники, пріоритети яких зменшуються на одну градацію шкали	Рівень воєнної небезпеки $K(t)$	Можливий «нейтралізаційний» внесок $\Delta K_M(t)$
Політична (Sp)	$F_{p1}=5$ $F_{p2}=5$ $F_{p3}=5$	0,752	0,032
Економічна (Se)	$F_{e1}=3$ $F_{e2}=3$	0,766	0,018
Інформаційна (Si)	$F_{i1}=7$ $F_{i2}=7$ $F_{i3}=5$	0,701	0,083
Політична (Sp), Економічна (Se), Інформаційна (Si)	$F_{p1}=5$ $F_{e1}=3$ $F_{i1}=7$ ($F_{p2}=5, F_{p3}=5$; $F_{e2}=3$; $F_{i2}=7, F_{i3}=5$; $F_{v1}=3$; $F_{v2}=7; F_{v3}=5$)	0,661	0,123

Якщо розрахований можливий «нейтралізаційний» зсув

$$\Delta K_M(t) \geq \Delta K_N(t), \quad (2)$$

то розрахунок завершується. Якщо умова не виконується, то проводяться аналогічні розрахунки для двох показників з найбільшими пріоритетами для кожної сфери до тих пір, поки не буде виконана умова (2).

У нашому гіпотетичному прикладі умова (2) виконується тоді, коли впроваджені Суб'єктами заходи в вибраних сферах скомпенсують вплив показників з найбільшими пріоритетами одночасно у цих сферах на одну градацію шкали (табл. 1).

Виконання умови (2) є підставою для прийняття управлінського рішення щодо усунення або нейтралізації виявлених загроз національній безпеці без застосування силових методів. Розраховані можливі «нейтралізаційні» зсуви окремих Суб'єктів рішенням особи, що приймає рішення (ОПР), переводяться в ранг необхідних внесків кожного суб'єкта у формування необхідного «нейтралізаційного» зсуву, які і визначають стратегічні завдання відповідних Суб'єктів в системі забезпечення національної безпеки.

Процес підготовки конкретних заходів в рамках визначених стратегічних завдань (Zu) Суб'єктів (U) в системі забезпечення національної безпеки пояснюється рис. 3.

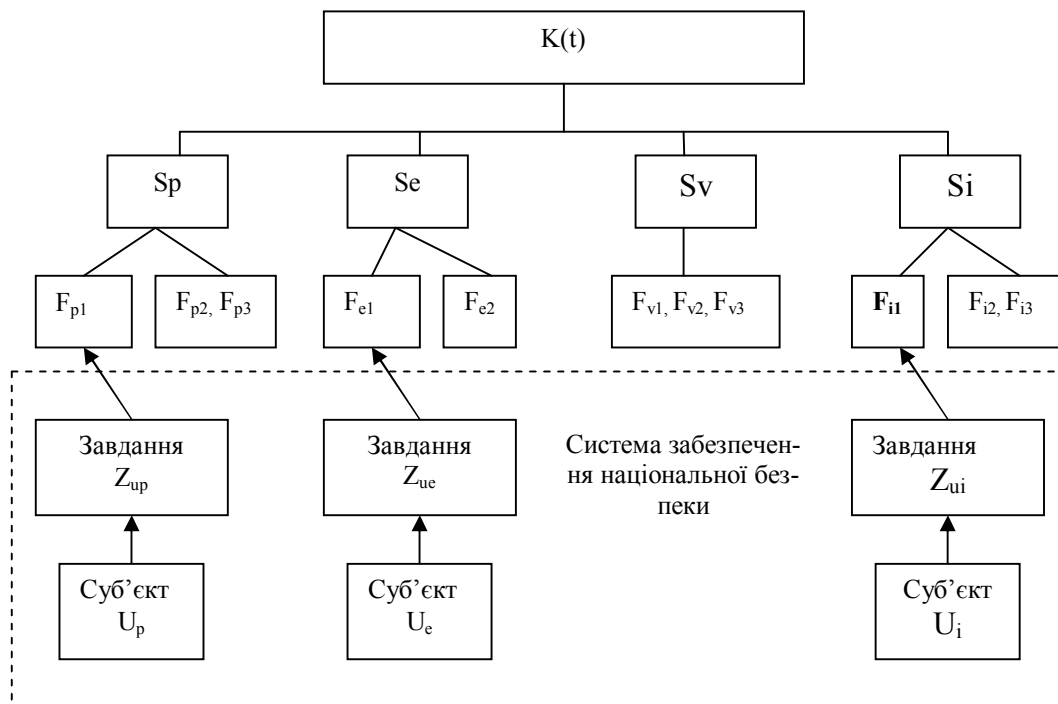

Рис.3. Ієрархія задачі формування потрібного «нейтралізаційного» зсуву виявленого зростання рівня воєнної небезпеки

Для виконання визначених стратегічних завдань кожен суб'єкт розробляє множину конкретних заходів, спрямованих на зниження впливу найбільшого за «вагою» показника (табл. 1). Кількість захо-

дів і їх масштаб повинні бути такі, щоб знизити вплив означеного показника на одну градацію шкали. Ця задача, як правило, вирішується шляхом експертного оцінювання. Для цього відповідний

суб'єкт делегує своїх експертів-фахівців з даної галузі. Наприклад, в інформаційній сфері показником з найбільшою «вагою» вибрано f_{i1} - проведення спеціальних інформаційних операцій (СІО) проти вищого воєнно-політичного керівництва держави. Для зниження впливу СІО на одну градацію 9-ти бальної шкали в системі забезпечення інформаційної безпеки (суб'єкт U_i) створюється спеціальний підрозділ протидії СІО, який виявляє інформаційні джерела, що здійснюють негативний інформаційний вплив на вибрані об'єкти, проводить реконструювання задуму, мети та напрямів інформаційних атак, викриває справжні наміри, оприлюднює замовників і т.ін. У комплексі ці заходи, якщо вони вчасно проводяться, зводять нанівець зусилля замовників СІО. Звісно, що такі заходи повинні узгоджуватися з експертами системи забезпечення воєнної безпеки.

Питання щодо виділення та розподілу ресурсів для практичного впровадження пропонуємих заходів представляє собою окреме завдання і в даній публікації не розглядається.

ВИСНОВОК

Розглянутий спосіб інтеграції зусиль суб'єктів системи забезпечення національної безпеки для нейтралізації виявлених загроз національним інтересам без застосування силових методів відповідає проголошеним основним принципам зовнішньої політики щодо своєчасності та адекватності заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам та вирішення міжнародних суперечок перш за все мирними засобами. Всі етапи запропонованого способу базуються на кількісних оцінках виявленого зростання рівня воєнної небезпеки, що дає можливість системі забезпечення національної та воєнної безпеки адаптуватися до рівня та характеру загроз та використовувати методи рефлексивного управління, як найбільш результативні та ощадливі.

У наступних публікаціях планується більш детально розглянути процедуру довгострокового прогнозування в системі забезпечення національної безпеки.

Список літератури

1. Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу (з Експертною доповіддю НІСД «Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації») / укладач А.В. Єрмолаєв. – К.: НІСД, 2010. – 128 с.
2. Дергачев В. Кризис украинской государственности / В. Дергачев // Вестник аналитики. – 2007. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dergachev.ru/analit/8.html>.
3. Богданович В.Ю. Использование информационных технологий прогнозирования военно-политической обстановки для обоснования приоритетных направлений развития оборонно – промышленного комплекса / В.Ю. Богданович, В.Б. Толубко // Арсенал XXI-го столетия. – К., 2002. – № 1. – С. 14-19.
4. Виллем Ф. Построение обороны и безопасности: Сб. матер. Плана партнерских действий по созданию институтов обороны и безопасности (PAP-DIB) / Ф. Виллем, Ван Икелен, Филипп Х. Флури. – Киев-Женева, 2007. – 416 с.
5. Романченко І.С. Метод обґрунтування завдань щодо безпекового супроводу реалізації національних інтересів у системі забезпечення національної безпеки / І.С. Романченко, В.Ю. Богданович, І.Ю. Свида // Зб. наук. праць ЦНДІ ЗС України. – К., 2011. – № 1(55). – С. 5-18.
6. Богданович В.Ю. Теоретические основы анализа проблем национальной безопасности в военной сфере: моногр. / В.Ю. Богданович. – К.: Основа, 2006. – 296 с.
7. Саати Т. Принятие решений: Метод анализа иерархий / пер. с англ. В.Г. Вогнадзе. – М.: Радио и связь, 1993.
8. Закон України Про основи національної безпеки України // Урядовий кур'єр. – 2003. 30 липня. – С. 1-5.
9. Закон України Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. – Київ, 1 липня 2010 року N 2411-VI.

Надійшла до редколегії 21.10.2011

Рецензент: д-р техн. наук, проф. Г.В. Певцов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

РЕКОМЕНДАЦИИ ОТНОСИТЕЛЬНО ИНТЕГРАЦИИ УСИЛИЙ СУБЪЕКТОВ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ДЛЯ НЕЙТРАЛИЗАЦИИ ОБНАРУЖЕННЫХ УГРОЗ БЕЗ ПРИМЕНЕНИЯ СИЛОВЫХ МЕТОДОВ

И.С. Романченко, В.Ю. Богданович, И.Ю. Свида, А.Л. Висидалко

Предложен способ интеграции усилий субъектов системы обеспечения национальной безопасности для нейтрализации обнаруженных угроз национальным интересам без применения силовых методов.

Ключевые слова: национальные интересы, национальная безопасность, угроза, задание субъектам системы обеспечения национальной безопасности.

RECOMMENDATIONS IN RELATION TO INTEGRATION OF EFFORTS OF SUBJECTS OF THE SYSTEM OF PROVIDING OF NATIONAL SAFETY FOR NEUTRALIZATION OF FOUND OUT THREATS WITHOUT APPLICATION OF POWER METHODS

I.S. Romanchenko, V.Yu. Bogdanovich, I.Yu. Svida, A.L. Visidalko

The method of integration of efforts of subjects of the system of providing of national safety is offered for neutralization of found out threats to national interests without application of power methods.

Keywords: national interests, national safety, threat, task the subjects of the system of providing of national safety.